

1980-1989 arası hem Türkiye hem de Almanya'daki sosyalist hareket için "uzun on yıl" olarak değerlendirilebilir. 12 Eylül'de yaşanan ağır yenilgiden sonra ağır da olsa toparlanma gerçekleşiyordu. Bu dönemde sonraki yıllarda sürece önemli başlangıçlar vardı. Bunların ilki hapishane direnişleriydi. Bunlar özellikle Diyarbakır ve Mamak'ta yoğunlaşsa da bütün hapishanelerde vardı. Özellikle tek tip elbiseye karşı direniş yaygındı.

İkincisi ise, Kürtlerin başlattığı silahlı mücadeleydi. Bu yıllarda Diyarbakır hapishanesindeki vahşi baskıların yanı sıra Kürtlerin varlığı tümüyle inkar ediliyordu. Kürtçe adlı bir dil yoktu ve değişik uzmanlar bu konuda "bilimsel" açıklamalar yapıyorlardı.

Bu dönemde Ermeni soykırımı da toplumda bilinir olmaya başlayacaktı.

Kürtlerin ve Kürtçenin varlığı ile Ermeni soykırımı konusu değişik saldırıları göğüsleyerek gelişebildi. Burada sivil Kemalistlerin özel rol üstlendiklerini belirtmek gerekir. Sivil Kemalistlerden kastım başta ordu olmak üzere devletin değişik kuruluşlarıyla bağlantı içinde bulunmakla birlikte devlet dışındaymış gibi faaliyet gösteren kemalist kuruluşlardı. Mesela ADD (Atatürkçü Düşünce Dernekleri örnek olarak verilebilir.

Almanya'da Kürtçe konusunda bu kesimle şiddetli mücadele yaşandı.

Okullarda seçmeli Türkçe dersi vardı ve Kürtçe neden olmasındı? Bu konuda en büyük direniş Türkçe öğretmenlerinden geldi ve tabii Hürriyet gibi gazeteler tarafından da desteklendi. İddiaya göre Kürtçe diye bir dil yoktu, dolayısıyla seçmeli Kürtçe dersi de gereksizdi.

Gösterilen direnişe rağmen bazı eyaletlerde Kürtçe seçmeli ders olarak okul programlarına girdi ama bir süre sonra başka bir sorun ortaya çıkacaktı: Kürtçe seçmeli ders olabilmesi için belirli sayıda talep gerekiyordu ve bu sayının tutturulmasında sorun yaşanıyordu. Kürtler arasında KOMKAR dışında konuyla ilgilenen yoktu ve bu da yeterli olmuyordu.

Bu yıllarda –mesela Yazın dergisi dahil- dayanışma amacıyla Kürtçe sayfalara yer verilirdi. Kürtler arasında bile Kürtçe okuyabilen azdı ama önemli olan sembolik de olsa dayanışmaydı, Kürtçeyi daha fazla görünür kılmaktı.

Almanya'da çok hareketli bir dönemdi. Günler bir toplantıdan diğerine koşturmakla, şu veya bu konuda kampanya örgütlemeye uğraşmakla geçiyordu.

Türkiye'de kitle muhalefeti de yükseliyordu. İşçilerin vizite eylemlerinden sonra 1990 başında Zonguldak-Ankara büyük madenci yürüyüşü gerçekleşecekti.

Sosyalist hareket 12 Mart 1971 sonrasına göre daha yavaş ve daha büyük darbeler yemiş de olsa yeniden yükseliyordu. 1980'li yılların sonlarında sosyalist ülkelerin peşpeşe dağılması ve ardından 1991'de SSCB'nin de tarihe karışması sosyalist harekete büyük darbe vurdu. Yükselişin durmasının yanı sıra açık konuşulmasa bile bilinemezlik ortalığı sardı.

Yılların anti Sovyetçileri günlerinin geldiğini sandılar ama sosyalist ülkelerin birbirinin ardı sıra tarihe karışması onları da şiddetle etkileyecekti. Çin zaten yıllardan beri ABD ile yakın ilişki içindeydi ve SSCB'yi en büyük düşman olarak görüyordu. Arnavutluk'ta sosyalist düzenin çökmesi daha geç gerçekleşince Halkın Kurtuluşçuları umutlandılar ama bu da uzun sürmeyecekti.

1991 başında infaz düzenlemesiyle çok sayıda sosyalist tahliye oldu ve sosyalist hareket için çok sayıda bilinmeyenle dolu yeni bir dönem başladı. Sayı birden çoğalmıştı ama sayının o kadar da önemli olmadığı 1990'ların sonlarına kadar yapılan değişik birlik denemelerinin sonuçsuz kalmasıyla daha iyi anlaşılacaktı.

O yılların hakim anlayışına göre “devrimciler birlik olmadıkları için yenilmişlerdi” ama kurulan değişik birlikler –en büyük örnek ÖDP idi- fiyaskoyla sonuçlanacaktı.

Türkiye'de yaklaşık on yıl hapisane hayatından sonra tahliye olanlar dışarıda bambaşka bir

dünyayla karşılaştılar. Dayanışmanın zayıfladığı, çıkarıcılığın geliştiği, 1970'li yılların sonlarındakinden oldukça farklı bir dünyaydı bu...

Hapse girilen zamanki toplumla çıkıldığı zamanki toplum birbirinden oldukça farklıydı. Bu farklılığı en ağır yaşayan Haydar Kutlu olsa gerektir.

1987'de Behice Boran'ın ölümünün ardından Haydar Kutlu ile Nihat Sargın ülkeye dönme kararı aldılar. Bu karar aynı zamanda altı parti tarafından kurulmuş ve bir süredir fena sayılmayacak faaliyet gösteren Sol Birlik'in de sonu oldu.

Onlar hapisanedeyken sosyalist ülkeler dağıldı. Dışarıdayken SSCB vardı, çıktıklarında yoktu ve bu durum en fazla TKP'yi –sonraki adıyla TBKP- etkileyecekti.

Haydar Kutlu bu durumu, "Girdiğim zamanki dünya ile çıktığım zamanki dünya birbirinden çok farklıydı" sözleriyle açıklayacaktı.

Almanya ve Avrupa genelindeki sosyalist harekette önemli dağılma yaşandı.

1990'lı yıllar sonuçsuz kalan birlik çabaları ve sonraki dönem de örgütlerin farklı isimlerle yeniden kurulmaya çalışılmasıyla geçecekti.

O dönemin dağınıklığının halen sürdüğü söylenebilir. Teorik olarak durum o yıllardaki kadar kötü değildir çünkü 1990'lı yıllarda hakim olan ve sosyalist ülkelerin dağılmasını bir an önce açıklayabilmek için yapılan teori uydurmacılığı eskisi kadar etkin değildir. Uydurma teoriler fazla yaşayamadılar, yerini başka uydurmalar aldı ve onlar da sonuçsuz kalacaktı.

Birleşme ve ayrışmanın birlikte gittiği bir dönemde yaşıyoruz. Bazı birlikler yapıldı ama sosyalist hareketin genelini etkileyecek düzeyde olmadı. Yapılmaya çalışılan geniş birlikler ise, eylem birliği düzeyinde bile olsalar, uzun ömürlü olmadılar.

Bu dönemde pratiği bırakmadan teorik aydınlanmanın belirleyici olduğu görüşündeyim. Diyelim ki son altı yıldır –tabii önceki birikim temeli üzerinde- bu yönde oldukça çaba sarf ettik, etkisiz olduğu da söylenemez. Ektinin daha geniş olmasını isterdik ama ne yapalım ki ortam çok kötü...

Ne yapacağın konusunda az çok açık bir görüş sahibi olmadan büyük enerji harcayarak oraya buraya koşturmak insanların bıkmalarını ve uzaklaşmasını getiriyor. Bunu sürekli olarak yaşıyoruz.

Yine de durum eskisi kadar kötü değil...

2000'li yılların başlarında sosyalist ülkelerde burjuvazinin komünist partilerinden çıktığını söylediğinizde sessizlikle karşılanırdınız. Çin'de komünist partisi önderliğindeki kapitalizm iyice görünür duruma gelince başka nedenlerin de eklenmesiyle bu sessizlik yavaştan söndü. Önümüzdeki yıllarda konu daha açık olarak konuşulacaktır.

Alt emperyalizm konusundaki tartışma ise son derece olumludur. Farklı görüşler olabilir ve kaçınılmaz olarak böyle olacaktır. Önemli olan 20 yıl önce kimsenin aldırmadığı bir kavramın önemle gündeme gelmesidir.

Gelişmeler durumu açıkça ortaya koymaya başlayınca eskiden aldırılmayan belirlemelerin önemini anlamak iyidir ama pek de iyi değildir. Bunları önceden görebilmek gerekirdi. Teoride ve pratikte sarsıcı değişiklikler yaşandı ama sosyalizmden kapitalizme geçiş konusunda neredeyse 25-30 yıl süren belirsizlik yaşamak çok fazladır.

Bundan sonra umarım bu kadar beklenmez...